

To genfundne breve

Fra J.C. Lund til P.C. Kierkegaard og fra Regine Schlegel
til Henrik Lund

De to breve, som her drages frem af glemnelsen, beror i McGill University Libraries, Rare Books and Special Collections Division, Montreal, Canada (MS 713).¹ Hertil blev de sammen med andet Kierkegaard-relateret materiale doneret i 1989 af Alastair McKinnon, som tidligere havde købt dem af Erica Deichmann Gregg, der var en efterkommer af Søren Kierkegaards nevø Carl Ferdinand Lund. Det første brev, dateret 19. maj 1857, er fra den ene af svogrene, grosserer Johan Christian Lund til Peter Christian Kierkegaard, Søren Kierkegaards storebror, på dette tidspunkt biskop i Ålborg, og er væsentligt, fordi det bidrager til belysning af de kierkegaardske papirers overlevering. Det andet brev er fra 31. oktober 1866, skrevet af Regine Schlegel, født Olsen, engang Søren Kierkegaards forlovede, og er stilet venskabeligt til Kierkegaards nevø, lægen Henrik Sigvard Lund, søn af J.C. Lund; dette brev er måske mindre væsentligt for Kierkegaard-forskningen, men vidner på charmerende måde om Regine Schlegels fortsat varme forbindelse til Lund-slægten.²

* * *

J.C. Lund til P.C. Kierkegaard

Kjære Ven og Svoger!

I disse Dage ere sal. Søren's efterladte Manuscripter blevne indpakkede i 2 Kasser, og er [sic!] i den største en Tverdeling saaledes at hvad der var i den Pjedestal som Carl erholdt er tildeels mærket paa Omslagene A og ligger i den største Afdeling og Resten i den mindre, og den lille Kasse samt i den øverste Skuffe i Pjedestalen, hvortil Nøglen følger hermed, saavel som til den aflaaede Documentkasse, der ligeledes befandtes i den førstnævnte Pjedestal. I den større Kasse ere nedlagte de af hans Bøger, som bleve holdte tilbage fra Auctionen paa Grund af Notater fra hans egen Haand. – Jeg vil ret bede Dig skjænke hans Manuscripter Din bedste Opmærksomhed, noget jeg vel ikke i og for sig behøver, dog da Du veed at han havde anmodet Henrik derom, og jeg af Betænkelighedsgrunde indstændigst har faaet ham derfra, ligger det mig for selve Sagen saa meget varmere paa Hjerte. At de indeholde interessante Momenter har jeg stærk Tro paa efter det flygtige Indblik jeg fik i nogle af dem ved Indpakningen; mueligen en kostbar Skat ogsaa i materiel Henseende, naar det tages paa den rette Maade. – Hvorledes gik det med Vogn, fik Du ingen siden derovre? eller reflecterer Du paa en herfra, da beskriv den lidt nøie, let eller svær, hvis en til 2 Personer til almindelig Brug og et lille Hjelpesæde baglænds passede, ogsaa at bruge som Kaleshevogn med Vinduer og Forlæder da staaer her en til 350rd maaskee 300rd den er god og holder udvendig Spor 1 Al 22½ Tom. – Det var et kjærkommen Brev

fra Henrik, som jeg just idag modtog tilbage fra. – Hvad Udlandet angaaer da vil det vel ingen synderlig Fare have.

Du hilses venligst fra os Alle ved

Din hengivne

Kbhvn d 19/5 57.

JC: Lund. –

[i venstre margen:]

Forordningerne / koste / for 1848. 80 s. / ”49 52 s. / 50. 1. 56 / 51. 1. 56. / 52. 1. 32 / 53. 1. 24. / 54. 1. 64. / Hele Samlingen / fra 1670-1854. / med alphabetisk Reg: / til 1849. / 55de 36 s.

* * *

I brevet omtaler J.C. Lund nedpakningen af Søren Kierkegaards papirer i to kasser, da de nu skal sendes til bispegården i Ålborg for at møde deres videre skæbne.³ Det er nemlig blevet klart, at sønnen Henrik Lund, Kierkegaards nevø, er uegnet som udgiver, en opgave, der angiveligt skulle være tiltænkt ham af den afdøde; men nu har J.C. Lund »af Betænelighedsgrunde indstændigst (...) faaet ham derfra«. Det er bekendt, at Henrik Lund gjorde skandale med sin tale ved graven, og dette kunne nok vidne om hans uligevægt, ligesom i øvrigt hans senere selvmordsforsøg. Samvittighedsfuldt gik han i gang med at registrere de efterladte papirer, som de forefandtes i Kierkegaards sidste lejlighed i Klædeboderne 5-6 (nu Skindergade 38);⁴ men denne opgave oversteg tydeligvis hans kræfter, og hvordan skulle han så kunne udgive dem? Dette har faderen altså fået ham fra, fremgår det af brevet.⁵

Endvidere erfarer vi, hvad vi ikke før vidste, at nevøen Carl Ferdinand Lund, en anden søn af J.C. Lund, har fået et af piedestalskabene, der oplyses at have rummet bl.a. manuskripter, som ved fremsendelsen til Ålborg bærer omslag mærket med 'A', nemlig til angivelse af, at de var fundet i pågældende møbel. I sin ganske vist ufuldendte fortegnelse over manuskripterne omtaler Henrik Lund kun to piedestaler, kaldet A og B. I skiftekommissionens bofortegnelse er vurderet tre piedestaler af mahogni; men på auktionen over Kierkegaards indbo, der fandt sted den 2.-3. april 1856 forud for bogauktionen den 8.-10. april, solgtes der kun to piedestalskabe, af henholdsvis mahogni og palisander.⁶ Ser man bort fra uklarheden om træsorterne, der måske kan bero på en sammenblanding, må man kunne slutte, at Carl Lund før auktionen har fået et tredje piedestalskab, og at dette skab var identisk med piedestal A.

Ifølge 'familietraditionen' blev det piedestalskab, som nu ejes af Københavns Bymuseum, oprindeligt købt af J.C. Lund, to andre lignende skabe af P.C. Kierkegaard.⁷ Dette stemmer ikke overens med, at to piedestaler på auktionen skulle være solgt til henholdsvis en marskandiser Isak Hansen og en madam Holm. Udelukkes kan det imidlertid ikke, selv om proveniensen er fejlagtig, at Carl Lunds skab, piedestal A, kan være identisk med piedestalskabet på Bymuseet. Om ikke andet må de to skabe, som blev solgt på auktionen, være henholdsvis piedestal B og den palisanderpiedestal, som Søren Kierkegaard omtaler i notesbog 15 (kaldet *Mit Forhold til 'hende'*), og hvori »Alt [findes] omhyggeligt gjemt, Alt hvad der minder om hende og vil kunne minde hende om mig.«⁸ Her-

med sigtes naturligvis til Regine Olsen. Sandsynligvis har 'hendes' piedestal været nr. 49 i auktionskataloget, da denne anføres som »en Palisandertræes Piedestal«, medens nr. 51 har været piedestal B i Henrik Lunds fortegnelse.

I brevet fra J.C. Lund til P.C. Kierkegaard anføres også en aflåst dokumentkasse, som oprindelig lå i piedestal A. Det er muligt, at denne kasse er identisk med det rejseskrivereskrin af sortlakeret træ, som Carl Lund ifølge familietraditionen skulle have fået af onkel Søren, og som i dag befinder sig på Københavns By-museum i Søren Kierkegaard Samlingen;⁹ men som det allerede turde være fremgået, står familietraditioner ikke nødvendigvis til troende. En del af de »Bøger, som bleve holdte tilbage fra Auctionen paa Grund af Notater fra hans egen Haand«, findes i dag i Kierkegaard-Arkivet (gruppe E i P.A. Heibergs registratur) på Det Kgl. Bibliotek.

Man bemærker i øvrigt, hvorledes grosserer Lund har en fornemmelse for manuskripterens betydning: »At de indeholde interessante Momenter har jeg stærk Tro paa efter det flygtige Indblik jeg fik i nogle af dem ved Indpakningen«. Dog som den dygtige forretningsmand han er, er han samtidig bevidst om skribleriernes værdi i mere end én forstand: »mueligen en kostbar Skat ogsaa i materiel Henseende, naar det tages paa den rette Maade.« Den praktiske sans gør straks bedre fyldest i sidste del af brevet, hvor han befatter sig med forskellige teknikaliteter angående en ny vogn, som svogeren i Ålborg kan få til fornuftig pris. Desuden ses i marginen et notat om samlingen 'Schous forordninger', hvis pris er blevet undersøgt.¹⁰

* * *

Regine Schlegel til Henrik Lund

Kjøbenhavn den 31te October 1866

Kjære Henrik! Det glædede mig meget fra Dig selv at faae Underretningen om Din Datters Fødsel; jeg havde jo nok hørt det, som Du veed, kan man altid finde Leilighed til at høre noget fra dem man har Interesse [sic!] for; men det gjorde mig godt at see, at Du blev ved Din trofaste Vane, paa Dit Livs Mærkesdage, at sende en Hilsen til Din gamle Veninde.

Maa jeg nu her, sammen med Schlegel og Thilly, sende Din Kone og Dig vore hjerteligste Lykønskninger i Anledning af denne glædelige Begivenhed. Jeg synes det er rart det er en Pige, i Eders Familie har der ellers været en saadan Overflødighed af Sønner. Gid nu baade hun og Moderen maae trives rigtig vel; men det kunne de da sagtens under saa udmærket en Doctors Pleie som Du gode Ven, og nogen skjønnere Leilighed til at bruge al Din Dytighed kan vel ikke findes.

Med de venligste Hilsner til Din Kone og Dig, (et Kys maa Du endelig give den Lille fra mig,) forbliver jeg

Din trofast hengivne

Regina Schlegel.

* * *

For sin usømmelige optræden ved sin onkels jordefærd i 1855 var Henrik Sigvard Lund året efter blevet idømt en mulkt på 100 rigsdaler. Da det desuden var blevet ham klart – som det fremgik af brevet ovenfor, stærkt tilskyndet af sin fars ‘betænkelighedsgrunde’ – at han ikke kunne forvalte udgivelsen af onkel Sørenns papirer, brød han op og fik lægeembedet på St. Jan i efteråret 1856.¹¹ Det er nok ikke urimeligt at antage, som Carl Weltzer gør det, at Regine Schlegel »sikkert [har] været medvirkende til Henrik Lunds Komme derover«. ¹² Ægteparret Schlegel var draget til St. Thomas året før, i marts 1855, da Johan Frederik Schlegel var blevet udnævnt til generalguvernør for de Dansk-Vestindiske Øer. Bevarede breve fra fru Schlegel til Henrik Lund fra tiden forud for hans henrejse vidner om en gammel fortrolighed dem imellem.¹³ Efter hans bosættelse på nabøen har de utvivlsomt været i fortsat kontakt, mens de levede ‘derude’. På grund af helbredsproblemer vendte Schlegels imidlertid hjem efter kun fem år i 1860; i *Departementstidenden* erfarer man, at »Under 10de Marts er Gouverneur for de dansk-vestindiske Besiddelser J. F. Schlegel, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd, efter Ansøgning entlediget i Naade, fra 31te Mai d. A. at regne«. ¹⁴ Henrik Lund opsagde sin stilling med virkning fra samme dato, den 31. maj 1860.¹⁵ Fra september samme år praktiserede han i Øverød.¹⁶

Følger man Henrik Lunds spor i P.C. Kierkegaards dagbog, skal man frem til 1865, førend der sker alvorlige sager; man læser nemlig i brevoversigten for april måned: »d. 25 fr. Henr. Lund: sin Forlov. med Marie Mürer af Lyngby« og derudfor »Lykønsket Henr. Lund skriftl.«¹⁷ Disse knappe notitser skal udlægges således, at biskoppen den 25. april har fået brev fra sin nevø med glædelig meddelelse om hans forlovelse, og at han skriftligt har lykønsket ham. Næste gang nevøen lader høre fra sig, er i september måned, hvor en gammel sag vækkes til live; den 15. sept. 1865 skriver Henrik Lund og rykker (igen) onklen angående udgivelsen af Søren Kierkegaards papirer, hvormed det står sløjt til, når bortses fra *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed* fra 1859 og H.P. Barfods forberedende registreringsarbejde i bispegården.¹⁸ Med samme Barfods hånd findes i dagbogen s. 75-79 indført et koncept af det særdeles fyldige og omstændelige svar, dateret 2.-4. oktober.¹⁹

Hvor P.C. Kierkegaard, med egne ord, i den anførte skrivelse har måttet tale »aabent og bestemt« om væsentlige og penible spørgsmål, er det en anderledes hjertelig tone, der kommer til udtryk på den sidste station, som her skal beskæftige os. Året efter, 1866, tilbagekaldte Henrik Lund offentligt sin gamle protest mod folkekirken og dens væsen, og familiemæssig ro synes at have sænket sig over den urolige mand. I et brev dateret »Aalbg 29/10 66« lykønsker biskoppen nevøen med en nyfødt datter og underskriver sig »Din gamle Onkel«. ²⁰ Det hedder heri bl.a.: »Hjemvendt fra en Visitats i Vendsyssel, (...) forefinder jeg Din Billet af 14de der ogsaa er Solskin; og jeg undlader derfor ikke, dels at takke Dig oprigtigen, fordi Du ogsaa har tænkt paa mig med en saa glædelig Meddelelse, dels at bringe Dig min hjertelige Lykønskning til Din Datterlil. Maatte hun være og blive en Solstraale i Huset og navnlig for Fader og Moder.«

Nøjagtig samme lykkelige anledning er baggrunden for brevet af 31. oktober fra Regine Schlegel. Bag en konstatering som følgende aner man en udpræget humoristisk sans: »Jeg synes det er rart det er en Pige, i Eders Familie har der ellers været en saadan Overflødighed af Sønner.« Man bemærker i det hele taget

den rare, varme tone, der skinner igennem hendes brev. Henvisningen til »Din trofaste Vane« vidner om den vedvarende kontakt, og udtryk som »Din gamle Veninde«, »Du gode Ven« og »Din trofast hengivne« er øjensynlig meget mere end blot høflighedsfraser. I øvrigt hæfter man sig ved, at fru Schlegel underskriver sig *Regina* og ikke *Regine*; selv brugte hun tilsyneladende begge former, men i daglig tale har hun heddet *Regine*.²¹

Noter

1. Jeg skylder kurator, Dr. Richard Virr, McGill University, tak for at have stillet materialet til rådighed. Ligeledes takker jeg Alastair McKinnon for henvisningen til McGill University samt Flemming Chr. Nielsen og Peter Tudvad for udveksling af nyttige synspunkter.
2. Ud over de to breve, som præsenteres her, findes på McGill University et løst blad i kvartformat, beskrevet på begge sider med en formueopgørelse i P.C. Kierkegaards hånd og med nogle afsluttende tilføjelser af faderen M.P. Kierkegaard, samt et eksemplar af Henrik Lunds pamflet *Til mulig Forstaaelse af afd. Dr. Søren Kierkegaards Skrifter. En Æreserklæring*, København 1888, med en dedikation til hans hustru Marie – og måske derfor trykt uden den sædvanlige tilføjelse: »Priis 25 Øre. Nettoindtægten tilfalder Birkerød Sogns frivillige Fattigkasse.«
3. I bispegården henlå de en rum tid, førend P.C. Kierkegaard i 1859 udgav *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed*, men i 1865 overlod til H.P. Barfod og efter ham H. Gottsched at udgive *Af Søren Kierkegaards Efterladte Papirer* (bd. I-IX, 1869-81).
4. Oversigten »Ordenen af Papirerne« og kataloget *Fortegnelse over Manuscripterne af S. Kierkegaard optaget efter hans Død af Henr. Lund* (Lundfortegnelsen), dateret 17. januar 1856, Det Kgl. Bibliotek, Kierkegaard-Arkivet.
5. Af Niels Jørgen Cappelørn, Joakim Garff og Johnny Kondrup, *Skriftbilleder. Søren Kierkegaards journaler, notesbøger, hæfter, ark, lapper og strimler*, København 1996, der ellers giver et godt overblik over hele baggrunden (se især første kapitel), fremgår det ikke, at J.C. Lund skulle have formået sønnen til at afstå fra opgaven.
6. I auktionskataloget nr. 49 og 51; se Flemming Chr. Nielsen, *Alt blev godt betalt. Auktionen over Søren Kierkegaards indbo*, Lyngby 2000, s. 22ff. Skiftedokumenterne og auktionsprotokollerne med tilhørende kataloger både for indbo- og bogauktionen findes på Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm; jf. nærmere henvisningerne i *Alt blev godt betalt*, s. 59f., note 7, 8 og 9. For bøgernes vedkommende henvises til H.P. Rohde, *Auktionsprotokol over Søren Kierkegaards bogsamling*, København 1967.
7. Carl Weltzer i *Nationaltidende* 2. maj 1954, optrykt i Børge Hjerl-Hansen (red.), *Kierkegaardske Kontrafej-fund og Klenodier. En scrapbog*, København 1956, s. 72-74; s. 73. Bymuseets piedestalskab er hos Flemming Chr. Nielsen, s. 54, anført som nr. u11 i listen over Kierkegaards kendte jordiske gods 'uden for nummer'.

8. Notesbog 15:6, jf. *Søren Kierkegaards Skrifter* 19, København 2001, s. 439 (svarende til *Pap. X 5 A 149,25*), hvor man endvidere læser om pågældende piedestal, at Kierkegaard lod den fremstille, mens han boede i Nørregade, samt at »Den er efter min opgivne Konstruktion, og denne igjen efter Anledning af et Ord af hende den Elskelige i hendes Vaande. Hun sagde at hun gjerne vilde takke mig hele Livet igjennem for at maatte blive hos mig, om hun saa skulde boe i et lille Skab. Med Hensyn dertil er den dannet uden Hylder.« Det fremgår i øvrigt af journalen NB14 (ligesom notesbogen skrevet i 1849), at pågældende notesbog sammen med andre ting med tilknytning til Regine blev opbevaret i dette skab; NB14:44, *Søren Kierkegaards Skrifter* 22, København 2005, s. 369.
9. Hos Flemming Chr. Nielsen registreret s. 57 som nr. u22. Ifølge Bymuseets registrant er skrinet en gave fra fru Anna Lund i 1959 og ifølge hende skænket af Kierkegaard til nevøen Carl, som var hendes farfar.
10. Ifølge Peter Tudvad må der her være tale om *Kongelige Forordninger og Aabne Breve samt andre ved Trykken bekendtgjorte Lovbud, tildeels i Udtoget og forsynede med Register og Henviisninger* (titel her citeret efter 25. dels 1. hefte for 1848, København 1849), gerne omtalt som 'Schous forordninger' efter den første udgiver (senere afløst af Kolderup-Rosenvinge og Algreen-Ussing). Det er rigtigt, som noteret af J.C. Lund, at samlingen går tilbage til 1670, men ud over separate registre i de enkelte årgange findes der kun samlede registerbind for 1670-1822 og 1823-1867.
11. Af *Departementstidenden* nr. 71-72, 6. dec. 1856, s. 1072, fremgår det, at »Under 19de Novbr. (...) er Cand. med. & chir. H. C. [sic!] Lund allernaadigst beskikket til Kgl. Læge paa St. Jan.« I et brev til P.C. Kierkegaard af 27. nov. 1856 (NKS 3174, 4°, VII), hvor Henrik Lund nævner, at han har fået embedet på St. Jan, er afsenderadressen imidlertid stadig Søllerød, så han er muligvis først nået derhen i 1857. I brevet læser man bl.a.: »Da jeg i Løverdags var i Byen i Anledning af Sophies Fødselsdag overraskedes jeg af to Nyheder, nemlig, foruden af den, at min Ansøgning om Lægeembedet paa St Jan var af Kongen bevilget, tillige af den, at Du var bleven udnævnt til Biskop af Aalborg, hvilke Udnævnelser jeg nu seer officielt bekendtgjorte i 'Berlingske.'«
12. Carl Weltzer, *Peter og Søren Kierkegaard*, København 1936, s. 292, hvor man desuden læser: »I de 15 Aar, der var gaet, siden Kierkegaards Forlovelse med Regine Olsen hævedes, havde den unge Lund fra Tid til anden besøgt hende i hendes Hjem – og da han ogsaa kom ikke saa lidt hos sin Onkel Søren, har han været et Bindeled mellem – selvom han ikke har været Talerør for – to, der aldrig Livet igennem kom længere end til at spørge sig selv om Muligheden for senere – under andre Former – at komme paa Talefod.«
13. Se brevet af 12. maj 1856 og brevkonceptet af 10. sept. 1856 trykt første gang i Raphael Meyer (udg.), *Kierkegaardske Papirer. Forlovelsen. Udgivne for Fru Regine Schlegel*, København 1904, s. 142-147; siden gengivet bl.a. i Bruce H. Kirmmse (udg.), *Søren Kierkegaard truffet. Et liv set af hans samtidsige*, København 1996, s. 77-81.
14. Jf. *Departementstidenden* nr. 29-30, 21. april 1860, s. 415.
15. Jf. *Departementstidenden* nr. 9-10, 4. februar 1860, s. 134f., hvoraf det frem-

- går, at »Embedet som Kgl. Læge paa St. Jan er vacant til Besættelse fra 1ste Juni d. A. at regne.« I forlængelse heraf bringes forskellige informationer om de økonomiske vilkår og andre forhold, der er forbundet med stillingen.
16. Jf. Kristian Carøe, *Den danske Lægestand 1479-1900*, København 1909, bd. IV: *Læger 1838-1900*, s. 67.
 17. P.C. Kierkegaards dagbog for 1850-1883, NKS 3013, 4°, II, s. 72. Henrik Lund blev gift den 20. maj 1865 i Lyngby med Marie Mürer, jf. Kristian Carøe, op. cit., s. 68.
 18. Barfod, der tillige fungerede som amanuensis for biskoppen, afsluttede sin fortegnelse over papirerne den 3. nov. 1865, og først den 13. dec. 1869 udgiver han det første bind *Af Søren Kierkegaards Efterladte Papirer*, sml. ovenfor note 3.
 19. Gengivet hos Carl Weltzer, *Peter og Søren Kierkegaard*, s. 312-317. Om de to anførte breve se desuden N.J. Cappelørn m.fl., *Skriftbilleder*, s. 37-42, hvor indholdet refereres.
 20. Koncept af brevet findes i lægget med 'Varia' i NKS 3013, 4°, II.
 21. Der står Regina på hendes gravsten, ligeledes fx i folketællingslisterne for 1840, 1845 og 1850, der nu befinder sig på Rigsarkivet. Se i øvrigt om vidnesbyrdene i kontraminiertialbøger og kirkebog i Børge Hjerl-Hansen, op. cit., s. 86; sml. s. 76, sp. 2.

Finn Gredal Jensen

Niels Lyhnes vanskelige død

J.P. Jacobsen var det første og største nye forfatternavn, Georg Brandes kunne mønstre til sit Moderne Gjennembrud. Alligevel var han og broderen Edvard langt fra tilfreds med Jacobsens indsatser i de to romaner, han nåede at skrive. Ingen af dem behandlede nutidsproblemer. *Marie Grubbe* (1876) var en regulær historisk roman fra baroktiden, som kun indirekte satte 1870'ernes ægteskabsinstitution under debat. *Niels Lyhne* (1880) skulle ikke blot være en typeskildring af »en Ungdoms Historie«, men også »en Roman om dem før os«¹ – handlingen er henlagt fra sidst i 1820'erne til Niels' død i foråret 1864, men de ydre tidsmærker, der indbyggedes i den psykologiske handling, er temmelig vage og oftest alment udtrykte. Den interne brevveksling mellem de to brødre Brandes, hver broders korrespondance med Jacobsen (hvor Georg skriver »De«, men Edvard »Du«) og endelig begges breve fra og til samtidige nordiske og danske digtere viser på en fængslende og skræmmende måde tre niveauer at drøfte sagerne på. Georg Brandes fandt, at det religiøse spillede for kraftigt og for positivt ind i begge bøger, og hævdede i *Det moderne Gjennembruds Mænd* (1883), hvor han sammenskrev sine anmeldelser fra udgivelsesårene til et portræt af prosakunstneren Jacobsen, at bøgernes hovedfortjeneste lå i den stilistisk-sproglige fornyelse, de repræsenterede. Brandes ser dog i Jacobsens stil faremomenter i det arkaise-